

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานคณะสงฆ์กับการกิจทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และเพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ตามตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อุปสมบท ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษา สายสามัญ (ทางโลก) วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จำนวน ๑๕๔ รูป ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น .๘๐ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Anova)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวัยเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๑. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปเป็นข้อมูลด้านลักษณะส่วนตัวของพระสังฆาธิการ พบว่า พระสังฆาธิการ ส่วนใหญ่ มีอายุ ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี ร้อยละ ๒๗.๓๐ และอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี ร้อยละ ๒๑.๔๐ จำแนกตามระยะเวลาอุปสมบท พบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่อุปสมบทต่ำกว่า ๑๐ พรรษา ร้อยละ ๔๐.๓๐ รองลงมาอุปสมบทระหว่าง ๑๑-๒๐ พรรษา ร้อยละ ๒๕.๒๐ จำแนกตามระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส พบว่า ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต่ำกว่า ๕ พรรษา ร้อยละ ๔๕.๔๐ รองลงมา ๕-๑๐ พรรษา และ ๑๑-๒๐ พรรษา ร้อยละ ๒๑.๔๐ เท่ากัน จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) พบว่า พระสังฆาธิการมีวุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) ส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า ร้อยละ ๓๓.๑๐ รองลงมาระดับประถมศึกษา หรือเทียบเท่า ร้อยละ ๓๑.๒๐ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสังฆาธิการมีวุฒิการศึกษาทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก ร้อยละ ๗๔.๗๐ รองลงมาจบนักธรรมชั้นโท ร้อยละ ๑๑.๗๐ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ร้อยละ ๖๔.๓๐ รองลงมา ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๔ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓๐ เท่ากัน

๒. ผลการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีดังนี้

๒.๑ บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์กับภารกิจทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= ๔.๕๐$) ด้านสาธารณูปการ ด้านการศึกษา และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๔.๒๒$, $\bar{X}= ๓.๕๓$, $\bar{X}= ๓.๕๕$) ส่วนด้านสาธณสงเคราะห์และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}= ๓.๔๖$, $\bar{X}= ๒.๘๑$) ตามลำดับ จำแนกรายด้านได้ดังนี้

๒.๑.๑ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= ๔.๕๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า พระสังฆาธิการแสดงบทบาทต่อการปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและคำสั่งของมหาเถรสมาคมมากที่สุด ($\bar{X}= ๔.๗๕$) ส่วนบทบาทที่พระสังฆาธิการแสดงบทบาทมีน้อยที่สุด คือ การกำหนดพัฒนาการทำงานเป็นทีมภายในวัด ($\bar{X}= ๔.๑๔$)

๒.๑.๒ ด้านการศึกษา พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๓.๕๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า พระสังฆาธิการแสดงบทบาทต่อการให้พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาพระปริยัติธรรมทุกรูป และเปิดโอกาสให้ภิกษุสามเณรได้เข้ารับการศึกษทั้งทางโลกและทางธรรม มากที่สุด ($\bar{X}= ๔.๖๘$) ส่วนบทบาทที่พระสังฆาธิการแสดงบทบาทน้อยที่สุด คือ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรมบาลี ($\bar{X}= ๑.๗๑$)

๒.๑.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}= ๒.๘๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า พระสังฆาธิการแสดงบทบาทต่อการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มากที่สุด ($\bar{X}= ๔.๖๒$) ส่วนบทบาทที่พระสังฆาธิการแสดงบทบาทมีน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีการตั้งโรงเรียนเอกชนเพื่อการกุศลภายในวัด ($\bar{X}= ๑.๓๑$)

๒.๑.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๓.๕๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า พระสังฆาธิการแสดงบทบาทต่อการชักชวนประชาชนให้รักษาศีลอุโบสถในวันพระ

และช่วงเข้าพรรษามากที่สุด ($\bar{X}=๔.๗๘$) ส่วนบทบาทที่พระสังฆาธิการแสดงบทบาทน้อยที่สุด คือ จัดให้มีการปฏิบัติธรรมบวชชีพรหมณ์ภายในวัด ($\bar{X}=๑.๗๕$)

๒.๑.๕ ด้านสาธารณูปการ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๒๒$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า พระสังฆาธิการแสดงบทบาทต่อการจัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่ให้สวยงาม และเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๖๕$) ส่วนบทบาทที่พระสังฆาธิการแสดงบทบาทมีน้อยที่สุด คือ การจัดทำแผนผังการพัฒนาการศาสนวัตถุและศาสนสถานให้เหมาะสมก่อนที่จะมีการก่อสร้างใด ๆ ($\bar{X}=๓.๓๐$)

๒.๑.๖ ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๔๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า พระสังฆาธิการแสดงบทบาทต่อการเป็นผู้นำชุมชนในการจัดระเบียบสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด มากที่สุด ($\bar{X}=๔.๕๖$) ส่วนบทบาทที่พระสังฆาธิการแสดงบทบาทน้อยที่สุด คือ การบริจาคทรัพย์ส่วนตัวเพื่อสร้างโรงพยาบาล สถานที่สงเคราะห์พระภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อาพาธ ($\bar{X}=๒.๕๓$)

๓. ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ตามตัวแปรอิสระ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกันจะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี กับพระสังฆาธิการที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และพระสังฆาธิการที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี กับพระสังฆาธิการที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างกัน และตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลลักษณะส่วนตัวของพระสังฆาธิการ ได้แก่ ระยะเวลาอุปสมบท ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมที่แตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง อภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมากที่สุด ในเรื่องการปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้

ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและคำสั่งของมหาเถรสมาคมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นบทบาทหน้าที่หลักของเจ้าอาวาสที่ต้องกระทำตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๑๕ มาตราที่ ๓๗ บำรุงรักษา วัด จัดกิจการและ ศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือ พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือ คำสั่งของมหาเถรสมาคม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึง การที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร^๑

๒) ด้านศาสนศึกษา พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมากที่สุดนี้เนื่องมาจากผลการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันที่เปิดโอกาส ให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทั้งในด้านพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี และ แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ที่เอื้อต่อการแสดงบทบาทของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในการ ส่งเสริมการศึกษา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาปัญญา สุขสงฆ์ ที่ได้ศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณี: พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์ พยอม กัลยาโณ) พบว่า เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคมโดยตรง ในด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งทำนุให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา โดยการสร้างสถานศึกษา จัดให้มีการศึกษาทั้งในและนอกระบบแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน ทั่วไป ทั้งแผนกธรรม และบาลี แผนกสามัญและอาชีพ และจัดให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ขาดสน^๒

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงาน คณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าในเรื่องการจัดการศึกษาที่เน้น

^๑ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับวัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^๒ พระมหาปัญญา สุขสงฆ์ “ศึกษามหาวิทยาลัยของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณี: พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กัลยาโณ) ” ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (นโยบายและการวางแผนพัฒนา), มหาวิทยาลัยเกริก ๒๕๔๑, บทคัดย่อ.

การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาสที่ต้องกระทำตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตราที่ ๓๗ ข้อที่ ๓ เป็นฐานะในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ แต่ถึงอย่างไรเจ้าอาวาสโดยส่วนใหญ่ยังต้องรับภาระหน้าที่โดยตำแหน่งของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ อีกมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเป็นฐานะในการให้การศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเป็นผลให้บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ด้านศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวว่า การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไปจัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบได้แก่^๓

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษานี้เป็นผลดีแก่ประเทศชาติโดยรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาสงเคราะห์เองก็ดีขึ้น การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดำเนินการจัดตั้งกองทุนที่ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดีขึ้น การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดีขึ้น เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม มีความทางธรรมะในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาเผยแผ่แก่ประชาชนได้นำไปประพฤติปฏิบัติสำหรับการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและดียิ่งขึ้น บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจึงเป็นไปทั้งในระบบการศึกษาทั้งในวัดและโรงเรียน การพูดคุยสนทนา การแสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ และผ่านสื่อหรือวิธีการอื่น ๆ ที่เหมาะสม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชน

^๓ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐-๕๓.

ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่เผยแผ่พระศาสนา ดังนี้^๔

๑. อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยาบรรณตลอดถึงการปฏิบัติตนอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือแนะนำ ที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำ สั่งสอนธรรมแก่ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรมมีการไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนหรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่าน ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนใจใช้ในการเรียน

๕) ด้านสาธารณูปการ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัดเป็นจุดศูนย์กลางสำคัญในชีวิตของประชาชนในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง อันเป็นวัดที่ประชาชนในชุมชนจัดตั้งขึ้นเป็นศูนย์กลางของชุมชน การพัฒนาอาคารสถานที่ การปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ซึ่งเกิดจากแรงศรัทธาและความร่วมมือของชาวบ้านและพระสงฆ์ภายในวัด รวมทั้งการดูแลใช้สอย และการรักษาสาธารณูปการภายในวัด จึงทำให้บทบาทของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษುದำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือ

^๔ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๘-๑๕๐.

กล่าวง่าย ๆ ก็คือ การกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุ หรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ การจัดศาสนาสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด^๕

๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงาน คณะสงฆ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากการสาธารณสงเคราะห์ได้มีการ ดำเนินการอยู่แล้ว โดยชุมชน หรือหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพระสงฆ์จึงได้เพียงเข้าร่วม เป็นส่วนหนึ่งหรือบางครั้งในการดำเนินการส่งเสริมให้การสงเคราะห์ดังกล่าว จึงเป็นผลให้ ภาพรวมแล้วบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์อยู่ใน ระดับปานกลาง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น^๖

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัย หรือ ช่วยคนชรา หรือคนพิการ

สรุปผลการวิจัย

พระสังฆาธิการในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่โดดเด่น คือ ด้านการปกครองโดยใช้หลักเคารพกันตามอาวุโส ผู้มีพรรษาน้อยเคารพผู้มีพรรษา มาก เชื่อฟังคำแนะนำของพระอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำอำเภอ และสนับสนุนโครงการจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการจัดตั้งทุน เพิ่มทุน และแจกทุนการศึกษา แก่นักเรียน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเชิงรุก ด้านการสาธารณูปการ มีการก่อสร้างศาสนสถานโดยอนุรักษนิยม

^๕ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับวัด, หน้า ๓.

^๖ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐-๕๓.

และสร้างของใหม่แบบวิถีล้านนา ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งทำหน้าที่ทั้ง ๖ ด้านนั้น พระสังฆาธิการมีการบริหารจัดการเป็นอย่างดี ทำให้งานทั้ง ๖ ด้านนั้นขับเคลื่อนไปได้ ทำให้คณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีความเข้มแข็งมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยไปใช้

๑. ด้านการปกครองคณะสงฆ์

๑.๑ ควรมีสำนักงานกลางเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างภายในและภายนอกองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๒ ควรมีการรายงานผลที่เกิดขึ้นในท้องที่ของตน ผู้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงโดยตรง

๑.๓ ควรรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

๒. ด้านการศาสนศึกษา

๒.๑ ควรเพิ่มสำนักเรียนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีให้ทั่วถึงทุกตำบล

๒.๒ ควรจัดหากองทุนกลางเพื่อสนับสนุนทุนการศึกษา

๒.๓ ควรพัฒนาครูผู้สอนให้มีศักยภาพมากขึ้น

๓. ด้านศึกษาสงเคราะห์

๓.๑ ควรมีการแจกทุนการศึกษาเพิ่มให้มากขึ้นกว่าเดิม

๓.๒ ควรสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้มากกว่าเดิม

๓.๓ ควรสนับสนุนอุปกรณ์ทางการศึกษาให้ทั่วถึง

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๑ ควรจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำตำบลให้มากกว่าเดิม

๔.๒ ควรมีการพัฒนาสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและแจกเป็นธรรมทาน

๔.๓ ควรมีการจัดอบรมพระนักเผยแผ่ให้มากกว่าเดิม

๕. ด้านการสาธารณูปการ

๕.๑ ควรมีการตรวจสอบผลการดำเนินงานด้านสาธารณูปการอย่างโปร่งใส

๕.๒ ควรมีการตรวจสอบแบบในการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัดให้ถูกต้อง

๕.๓ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์

๖.๑ ควรมีการช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ให้มากขึ้น

๖.๒ ควรร่วมมือกับหน่วยงานราชการและประชาชนในการพัฒนาวัดและชุมชน

๖.๓ ควรแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบ้าน วัด ชุมชน เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินงานของเจ้าอาวาสในทุกภาคเพื่อก่อให้เกิดการเปรียบเทียบและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารของเจ้าอาวาสให้สูงขึ้น อันจะส่งผลดีต่อวัด ชุมชน และสังคม

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของเจ้าอาวาสในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์

๓. ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของเจ้าอาวาสในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๔. ควรมีการศึกษาความเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้พระพุทธศาสนายั่งยืนอยู่ได้สืบไป

๕. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการเพื่อทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารงานซึ่งจะช่วยให้เกิดการกระตุ้นหรือความต้องการพัฒนาประสิทธิภาพต่อไป